

С.Е.Тапанова, А.Ж.Маханбетова

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан
E-mail:sauletapanova@list.ru, ayazhan.zhm@mail.ru

Отандық БАҚ-та халықаралық жаңалықтарды тарату тәсілдері

Аңдатпа. Жаңалықтарды ұсынудың ерекшеліктері мен жаңа әдістерін зерттеу мәселесі ғылыми ойдың ең өзекті бағыттарының бірі болып қала береді. Жаңалықтарда «Жанр деген не? Оның функциясы қандай және ақпаратты ұсынудың тәсілдері қандай?» деген секілді сұрақтар бірінші орынға қойылады.

Медиа нарықта журналистер мен ақпараттық қызмет көрсету саласының мамандары ақпаратты берудің заманауи тәсілдерін көбірек енгізуде. Материалды «сәндеу» құралдардың кең ауқымын қолдана отырып жүзеге асырылады. Бүгінгі таңда бұл мәселеде ең бастысы – оқиганың барлық егжей-тегжейін қамтитын жаңалықтар беру, аудиторияға ұсыну тиімділігі.

Қазақ журналистикасындағы әлем жаңалықтарының берілуі халықаралық БАҚ стандарттары негізінде, өзіндік ұлттық болмыс бояуын сақтай отырып беріледі. Әлем жаңалықтарын еліміздің бұқаралық коммуникация құралдарының қаншалықты жиі беретінін, тақырыптарды ашу мақсатында деректерді қайдан және қалай алатыны, өзге мемлекеттерде меншікті тілшілерді болуындағы маңыздылықтарын осы ғылыми мақаламызда басты назарға аламыз. Мақалаға негіз бола алатын ақпараттарды мейлінше жаңа, жақында болған өзекті оқиғаларға қатысты деректерге сүйене отырып жасалған материалдардан алу негізге алынады. Ғылыми мақаланың тақырыбына сәйкес шетелдік ғалымдардың еңбектерінен де сілтеме көрсетіліп, нақты теориялар айтылады.

Түйін сөздер: жаңалықтар, әлем жаңалықтары, медиа, цифрлық медиа, аналитика, подкаст, тікелей трансляция.

DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-7174-2023-145-4-17-24>

Кіріспе. Әлем жаңалықтары – бұл бүкіл әлемде болып жатқан және қоғамдық қызығушылық тудыратын оқиғалар туралы ақпарат. Ол саясат, экономика, қоғам, мәдениет, технология және қоршаған ортаны қоса алғанда, көптеген тақырыптарды қамтиды. Әлем жаңалықтары баспа және цифрлық медиа, теледидар, радио және әлеуметтік медиа сияқты әртүрлі бұқаралық ақпарат құралдары арқылы түрлендіруге болады. Бұл адамдарға қоршаған ортадан тыс не болып жатқандығы туралы хабарлауда маңызды рөл атқарады және жаһандық мәселелер бойынша пікірлер мен мүмкіндіктерді қалыптастыруға көмектеседі.

Жалпы жаңалықтардың қоғам үшін пайдасы қандай? Осы бағытта алдымен бірнеше аргументтерді ашып алсақ:

Денсаулық сақтау саласындағы жетістіктер: медициналық жетістіктер, жаңа емдеу және медициналық зерттеулер туралы жаңалықтар қоғамдық денсаулықты жақсарту және өмірді сақтау арқылы қоғамға пайда әкелуі мүмкін [1].

Экологиялық бастамалар: климаттың өзгеруіне, ластануды азайтуға және қоршаған ортаны қорғауға бағытталған күш-жігер туралы жаңалықтар табиғи ресурстардың тұрақты дамуы мен сақталуына ықпал ету арқылы қоғамға пайда әкелуі мүмкін [2];

Әлеуметтік әділеттілік және теңдік: теңдікке ықпал ету, кемсітушілікті азайту және адам құқықтарын қорғау бастамалары туралы жаңалықтар барлығына әділеттілікті насихаттау арқылы қоғамға пайда әкелуі мүмкін [3];

Білім және инновация: білім беру, технология және инновация саласындағы жетістіктер туралы жаңалықтар оқу нәтижелерін жақсарту, шығармашылықты дамыту және экономикалық өсуді ынталандыру арқылы қоғамға пайда әкелуі мүмкін [4];

Қоғамдық бастамалар: жергілікті қоғамдастықтың жобалары мен бастамалары туралы жаңалықтар еріктілікке, қоғамдастықтың қатысуына және әлеуметтік келісімге ықпал ету арқылы қоғамға пайда әкелуі мүмкін [5];

Яғни қоғам үшін жаңалықтың пайдасы – бұл адамдарға қоғамның игілігін арттыратын жағымды әрекеттерді жасауға мүмкіндік беретін, үйрететін және беретін кезкелген контент.

Кез келген елдің республикалық, облыстық, аудандық, аймақтық тіпті шағын ауылдарында да өзінің жеке арналары мен басылымдары болады. Бұл БАҚ тікелей күнделікті әрі апталық, айлық жаңалықтарды беріп, халықты болып жатқан оқиғалармен таныстырады.

Журналистика теориясы кез келген ғылым сияқты өз заңдарына ие және зерттеу материалдарын жіктеуге тырысады. Егер зоологтар, мысалы, жануарларды сыныптары, түрлері және кіші түрлері бойынша жіктесе, ал лингвистер зерттелетін тілдің барлық компоненттерін сөреге қойса, онда материалдарды талдаумен айналысатын журналистика теориясының мамандары оларды бөліктерге бөліп қарастырады.

Журналистика теориясындағы жанрлар ұқсас мазмұндық формалармен сипатталатын жарияланымдардың тұрақты түрлері ретінде түсіндіріледі. Жанрлық ерекшеліктерді білу журналистке өз жұмысының мақсаттарын жақсырақ көрсетуге, материалдарды мақсатты түрде таңдауға және сәйкес ұсынуға мүмкіндік береді. Жанрлық ерекшеліктерді білу оқырман мен көрерменге өзін қоғамдық жұмыстар әлемінде орналастыруға, қызықты материалдарды табуға және жарияланымдардың әртүрлі түрлері туралы ақпаратты анық көрсетуге көмектеседі.

Қазақ баспасөзі қалыптасып, даму жолына түскеннен бастап әлем жаңалықтары барлық дерлік басылымдарда, радиода, телеарнада беріліп келеді. Тәуелсіздік жылдары әлем жаңалықтарын берудің саны ғана емес, сапасы да артты. Атап айтқанда, әлемнің әр түкпірінде меншікті, жергілікті тілшілері хабар таратып, тікелей эфирде арнайы репортаждарды ұсынуды қолға алды.

Зерттеу әдісі. Қазақ журналистикасындағы әлем жаңалықтарының берілу тәсілі мен мүмкіндіктері мәселесін зерттеген ғылыми теориялық еңбектерді пайдалана отырып, олардың ортақ тұжырымдарына талдау жасадық. Жаңалықтарды беру тәсілдеріне байланысты Дэвид Реңдальдың, Александр Амзиннің “Новостная интернет– журналистика” еңбегіне тоқталып [6], журналистикадағы жаңалық таратудың жаңа қырларымен таныссақ, әлем жаңалықтарындағы ақпараттың түрлері мен тарату әдістерін Ясемин Инджеоғлу мен Саваш Шопанның “Haber okumaları” еңбегі арқылы білдік [7]. Сондай-ақ, ғылыми мақаламыздың тақырыбы қамтып тұрған ақпарат таратудың телевизия, радио және газет секілді желілері туралы талдау жасауға Б.Костровтың “Ақпарат тарату желісі мен жүйесі” еңбектеріндегі негізгі қағидалар мен тұжырымдарға сүйендік [8]. Бұл ғылыми теориялық еңбектерден, оның ішінде «Новостная интернет - журналистика» еңбегінде жаңалықтың құрылымдары, ондағы стиль түрі қандай екенін және жұмыс жасауда төрт негізгі жүйеге сүйенетініміз туралы толық айтылады. Бұл кітап бірнеше себептерге байланысты жаңалықтар журналистикасына ерекше назар аударады. Біріншіден, бұл ең көп тәжірибе жинақтайтын сала. Екіншіден, журналист болмасаңыз да, жұмыста өз ойыңызды қағаз жүзінде анық жеткізу қажет болуы мүмкін. Жаңалық журналистикасы – анық, жылдам және бейтарап баяндау шеберлігінің өлшемі. Жаңалықтарды ұсынғанда тек фактілер мен дереккөздермен жұмыс жасайды. Сондай-ақ эмоцияға ерік берілмейді. Мұнда, басқа еш жерде болмағандай, фактілерді дұрыс ретпен орналастыру әсерлі нәтижелерге әкелетінін баяндайды. «Haber okumaları» еңбегінде медидадағы әртараптандыру қарқынына ілесу

үшін БАҚ-қа басқаша жаңа түсінікпен қарау туралы тақырыптарды жүйелі жеткізген. Яғни, Түркия журналистикасын негізге ала отырып, медиаға жаңа бағытта даму, жаһандану үдерісіне ілесіп отыру керектігі айтылады. Деректерді өңдеудің қағидалары мен технологиясы, телекоммуникациялық ортаға анықтаманы «Ақпаратты тарату желісі мен жүйесі» кітабында жан-жақты айтып өткен. Ақпаратты дереккөзден тұтынушыға дейін жеткізу екі тәсіл арқылы жүзеге асырылады:

1) тікелей тәсіл (жеке байланыс);

2) жанама тәсіл (түрлі байланыс жүйесі ретінде техникалық құралдарды пайдалану арқылы). Талдау, салыстыру, жүйелеу, нақтылау, жіктеу, қорыту әдістері арқылы әлем жаңалықтарының берілу тәсілдері мен мүмкіндіктерінің қырлары ашылады.

Нәтижелер мен талқылау. Қазақстандағы әлем жаңалықтарының берілу жиілігіне тоқталу үшін «Qazaqstan» ұлттық телеарнасындағы, «Егемен Қазақстан» сайтындағы және «Айқын» газетіндегі сандарды қарастырдық.

Төмендегі кестеде ақпарат тарату алаңы, жаңалық саны және ондағы негізгі тақырыптар көрсетілген. Жарияланған мақалалар 14.03.2023 жылы жарық көрген күнделікті жаңалықтар бойынша алынды.

Ақпарат алаңы	Жаңалықтар саны	Негізгі тақырыптар
Қазақстан ұлттық телеарнасы [9]	5	Қытайдағы, Түркиядағы, Украинадағы, АҚШ-тағы жаңалықтар қамтылған. Оның ішінде төмендегі тақырыптар қамтылып отыр: «Қытай ертеңнен бастап туристер үшін шекарасын қайта ашады», «Түркияда туристер саны азайды», «Женевада Украина астығының экспорты жайлы келіссөздер жүріп жатыр», «АҚШ банктерінің акциялары азайып барады», «АҚШ билігі ТикТок әлеуметтік желісіне тыйым салмақ».
Егемен Қазақстан сайты [10]	2	Түркиядағы және Ұлыбританиядағы жаңалықтар қамтылған. Атап айтқанда: «Түркияда тағы жер сілкіңді», «Ұлыбританияда жарық көрген құнды жинақ»
«Айқын» газеті	0	Жаңалық жоқ

Республикалық деңгейде аптасына үш рет жарық көретін «Айқын» газетінің редакциясына хабарласып, шығарушы редактор Шынболат Күзекбаймен сөйлестік.

«Айқын» газеті аптасына 3 рет жарық көреді. «Айқын апта» кезінде ғана газет 16 бет болып шығады. Газетте негізінен Қазақстандағы тыныс-тіршілік, мемлекеттік, үкіметтік ұйымдардың жұмыстары, мәдени-рухани және танымдық бағыттағы жаңалықтар жарық көреді. Дегенмен «Жаһан» деп аталатын айдар айына 2-3 рет беріліп отырады [11]. Оның өзінде онда сараптамалық материал негізінде шығады. Яғни газеттегі материалдың күнделікті телеарна, радио мен сайттарға қарағанда әлем жаңалықтарын жиі бермеуіндегі басты себеп – газеттің оқырмандары аймақта. Яғни аймақтардағы оқырман газет арқылы әлемде болып жатқан жаңалықты ғана оқып қоймай, ол туралы мамандардың пікірін оқуына, талдау жасалған тілшінің еңбегін көруіне, эксперттердің пікірлерін ұғуына мүмкіндік жасаймыз», - дейді редактор.

Күнделікті жаңалықты таратуда сайт алдыңғы орында болған. Қазір әлеуметтік желідегі БАҚ ретінде жұмыс істеп жатқан парақшалар бірінші орынға шықты. Мәселен, әлем жаңалықтарын тұрақты беріп отыратын Tengrinews секілді сайттардың телеграм арналары ең бірінші әлемде не болып жатқаны туралы ақпаратты оқырманға беріп үлгереді. Арада бірнеше сағат өткен соң барып ол туралы сюжетті телеарнадан көруге болады.

Ғылыми мақала барысында әлем жаңалықтарын беру бойынша талдауға ақпан айында Түркияда болған табиғи апат – жер сілкінісін телеарна, сайт және газет қалай бергенін басты назарға аламыз.

Ақпан айының 7 күні Түркия мен Сирияда 7,8 баллдық жер сілкінісі болды. Бұл жағдайды бүкіл әлемдік БАҚ жазды. Әр минут, сағат сайын ақпарат легі толастаған жоқ. Әсіресе, зілаладан қайтыс болғандар, үйінді астында қалғандар жайында тұрақты ақпарат беріліп отырды.

Таңғы сағат 9:59-да «Qazaqstan» ұлттық телеарнасында «Мемлекет басшысы Түркия президентіне көңіл айтты» [12] деп аталатын ақпарат жарық көрді. Ал «Егемен Қазақстан» газетінің ресми сайтында Айтолған Жүнісхан есімді Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ студентінің «Түркиядағы жер сілкінісі: Әлемнің күші бірлікте» атты мақаласы жарық көрді [13].

«Айқын» газетінде Ш.Атыханұлының «Түркияда жер сілкінді» [14] атты мақаласы жарияланды.

07.02.2023 жылы жарық көрген Түркиядағы зізала туралы жаңалықтардың саны:

Ақпарат алаңы	Саны
«Қазақстан Ұлттық» телеарнасы	26
«Егемен Қазақстан» сайты	2
«Айқын» газеті	1

Қазақстандағы БАҚ-тың ХХІ ғасырда әлеммен байланыс орнатуға толыққанды мүмкіндіктері бар. Жоғары технологияның арқасында ақпаратты лезде алу, лезде жариялау секілді жұмыстары толық атқарылып келеді.

«Қазақстан Ұлттық» телеарнасының Түркиядағы зізаланы берудегі тәсілі – тікелей эфирде меншікті тілші арқылы эфир дайындаумен ерекшеленді. Жер сілкініп жатқан аймақта журналистік міндетін адал атқарған тілшілердің ерліктерін де атап өтуге болады. Мәселен, дәл зізала болып, тағы да қайталанып жатқан тұста ұлттық арнаның Түркиядағы меншікті тілшісі Айдос Әшімұлы тікелей эфирде хабар таратты [15].

«Қазір Түркияда таңғы сағат жегіден асты. Бұл түн түркиялықтар үшін ең ауыр, әрі ең ұзақ түндердің бірі болды десек артық айтпаймыз. Апат болған аймақта құтқарушылар түні бойы дамыл таппай жұмыс істеді. Ақпараттар сәт сайын жаңарып жатыр. Түнде тағы бірнеше ғимарат құлаған. Мамандар жер дүмпулерінің тағы да қайталануы мүмкін екенін айтады. Ең соңғы түскен ақпаратқа сай жер сілкінісінен қаза тапқандар саны екі мың тоғыз жүз жиырма бір адамға жеткен, ал жараланғандар он алты мыңға жуықтады. 10 облыста алты мыңдай ғимарат жермен-жексен болған»[16], - деп эфирге шықты тілші.

Ал «Айқын» редакциясы «Түркиядағы жаңалықтарды беруде қандай мүмкіндіктерге иек артасыздар?» деген сұраққа жалпы редакция ұжымы бас редактор нұсқаулығы бойынша жұмыс істейтіндерін атап өтті. Тілшілердің айтуынша, газет бас редакторының Түркиядағы БАҚ-пен қарым-қатынасы тығыз болғандықтан тұрақты түрде байланыста болып, тек сараптамалық материалдарға баса назар аударып отырған.

Бұқаралық ақпарат құралдары әдетте шұғыл жаңалықтарды күнделікті бағдарламаларын үзу немесе веб-сайтында, әлеуметтік медиа аккаунттарында шұғыл хабарлама жариялау арқылы ақпарат таратады. Соңғы жаңалықтар туралы ескертулер аудиторияның назарын аударуға және оларға маңызды дерек немесе жаңа болған оқиғаның дамуы туралы хабарлауға арналған (Түркиядағы зізала да осыған жатады).

Теледидардағы ақпарат тарату жағдайында шұғыл жаңалықтар туралы ескерту керемет дыбыстық эффектпен бірге жүруі мүмкін. Содан кейін жүргізуші мәліметтерді жариялау үшін әдеттегі бағдарламаға ауысады.

Сандық платформалардасоңғыжаңалықтартуралыескертулерәдеттевеб-сайттанемесе қолданбада көрінетін жерде орналастырылған push хабарландырулары, электрондық пошта ескертулері немесе баннерлер арқылы жеткізіледі. Хабарландыруларда әдетте қысқаша тақырып пен жаңалықтарға сілтеме бар, бұл оқырмандарға көбірек ақпарат алуға мүмкіндік береді.

Жаңалықтар туралы есеп берудің жылдамдығы мен дәлдігі бұқаралық ақпарат құралдары үшін өте маңызды, өйткені олар жаңалықтарды өз аудиториясына бірінші болып жеткізу үшін жарысады. Дегенмен, соңғы жаңалықтар туралы хабарлар қосымша ақпарат келген сайын өзгертілуі мүмкін екенін ескеру маңызды. Сондықтан жаңалықтар негізінде қорытынды жасамас бұрын немесе шешім қабылдас бұрын сюжетті қадағалап, бірнеше көздерден алынған ақпаратты тексеру маңызды.

«Қазақстан Ұлттық» телеарнасының шеф-редакторы Нұрбек Бекбау телеарна мүмкіндіктері мен тәсілдерін толық пайдалана отырып, өзінің инстаграм әлеуметтік желісіндегі жеке парақшасында 07.02.2023 күні жазба жариялап, ақпарат берумен ғана шектелмей, қазақстандық БАҚ-тың одан әрі деректі нақты әрі сапалы беруі үшін бөлек жауапкершілік алды. Нақтырақ айтқанда: «Түркияға 100 шақты киіз үй жіберсек? Зілзаладан үйлері қирап қалған халық ашық далада отыр. Сүйегі жеңіл, құламайтын киіз үй — шошынып отырған бұқараға психикалық қатерсіздік көңіл күй сыйлар еді...» деген жазбасы Facebook әлеуметтік желідегі жазбасы 1,1 мың лайк, 169 пікір жинаған. Ал дәл осы жазбаны 365 адам бөліскен. Яғни, ұлттық арна тілшісі тек жауапкершілік алып қана қоймай, арнаның мүмкіндіктерін пайдалана отырып, Түркияға аттанды және өз жазбасын үздіксіз жүргізіп отырды. Әлемдегі соның ішінде Түркиядағы жағдай туралы жедел ақпаратты халық тек ұлттық арнадан ғана емес, арна тілшісінің әлеуметтік желідегі парақшасынан да қарап, біліп отыра алды. Дәл осы мәселе, дәл осы үрдіс қазақ журналистикасындағы ерекше көріністердің бірі болғанын да атап өту керек.

Жалпы жаңалықтарды беруде сайт пен телеарналардың ғана емес, газеттердің де өзіндік рөлі бар екенін білген жөн.

Газеттер жаңалықтар индустриясында шешуші рөл атқарады, қоғамға әсер ететін оқиғалар, проблемалар мен тенденциялар туралы терең және жан-жақты ақпарат береді. Олар оқырмандар үшін сенімді ақпарат көзі және жаңалықтар индустриясының негізі.

Қорытынды. Қазақстандық журналистикада әлемдік жаңалықтарды жеткізудің бірнеше тәсілдері мен мүмкіндіктері бар. Олардың кейбіреулері мыналарды қамтиды:

Халықаралық жаңалықтар сюжеттерін аудару: қазақстандық журналистиканың ақпараттық сюжеттерін BBC, CNN немесе Reuters сияқты беделді халықаралық деректер көздерінен қазақ тіліне аудару алады. Бұл оқырмандарға әлемнің түкпір-түкпірінен келген жаңалықтарға ана тілінде қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Халықаралық БАҚ-пен ынтымақтастық: қазақстандық журналистер жаһандық оқиғаларды жариялау үшін халықаралық БАҚ-пен ынтымақтаса алады. Мұны серіктестіктер немесе журналистерге бірлесіп жұмыс істеуге және ресурстарды бөлісуге мүмкіндік беретін алмасу бағдарламалары арқылы жасауға болады.

Әлеуметтік желілер: Facebook және Instagram сияқты әлеуметтік желілердің платформаларын қазақстандық журналистер нақты уақыт режимінде жаһандық жаңалықтар оқиғаларын жариялау үшін пайдалана алады. Әлеуметтік медианы халықаралық жаңалықтар көздеріне сілтемелер алмасу және соңғы жаңалықтар туралы жаңартулар беру үшін де пайдалануға болады.

Подкасттар: қазақстандық журналистер жаһандық оқиғаларды талқылайтын және аналитикалық материалдар мен түсініктемелер беретін подкасттар жасай алады. Ақпаратты жан-жақты аша алатын, әрдайым ізденісте жүретін, салалық журналистиканы меңгерген журналист медианың мүмкіндіктерінен бөлек, Youtube желісінде арна ашып, тақырыпқа сай мамандарды шақырып ашық әңгіме стилінде сұхбат жүргізу арқылы подкасттар түсіреді. Бұл тыңдаушыларға мобильді құрылғыларында және олар үшін ыңғайлы уақытта жаңалықтар мен ақпаратқа қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Тікелей трансляциялар: қазақстандық теле және радиостанциялар сайлау, табиғи апаттар немесе халықаралық саммиттер сияқты ірі жаһандық оқиғалардың тікелей трансляцияларын көрсете алады. Бұл көрермендер мен тыңдаушыларға нақты уақыт режимінде көруге мүмкіндік береді.

Жалпы, қазақстандық журналистикада әлемдік жаңалықтарды жеткізудің бірнеше тәсілдері мен мүмкіндіктері бар. Осы әдістердің үйлесімін пайдалана отырып, қазақстандық журналистер өз аудиториясына жаһандық оқиғаларды уақтылы, дәл және жан-жақты жариялауды ұсына алады.

Әдебиеттер тізімі

1. Денсаулық сақтау саласындағы басты жетістіктер [Электрондық нұсқа] URL: https://yandex.kz/video/preview/3407707720588779578?text=денсаулық%20сақтау%20саласындағы%20жетістіктер&path=yandex_search&parent-reqid=1702049661881686-11252148899864816250-balancer-17leveler-kubr-yp-vla-115-BAL-4111&from_type=vast (қаралған күні: 15.10.2023).
2. Қоршаған ортаны қорғау бойынша атқарылып жатқан жұмыстар [Электрондық нұсқа] URL: https://yandex.kz/video/preview/6378086564263615096?text=қоршаған%20ортаны%20қорғау%20жаңалықтар&path=yandex_search&parent-reqid=1702050023457053-16664963446246335121-balancer-17leveler-kubr-yp-sas-92-BAL-9914&from_type=vast (қаралған күні: 15.10.2023).
3. Бану Әділжан. Адам құқығы – ең қымбат қазына [Электрондық нұсқа] URL: <https://egemen.kz/article/296788-adam-ququghy---enh-qumbat-qazyna> (қаралған күні: 15.10.2023).
4. Қылышбай Бисенов. Тәуелсіздік жылдарындағы білім мен ғылымның жетістігі, 2021 [Электрондық нұсқа] URL: <https://syrboyi.kz/bilim/taewelsizdik-zhyldaryndaghy-bilim-men-gylymnyng-zhetistigi-75225/> (қаралған күні: 15.10.2023).
5. Гүлжан Раманқұлова. Қоғамдық маңызы бар бастамалар қоры «30 игі іс» жобасын ұсынды, 2021 [Электрондық нұсқа] URL: https://baq.kz/kogamdyk-manyzy-bar-bastamalar-kory-30-igi-is-zhobasyn-usyndy_243951/ (қаралған күні: 15.10.2023).
6. Амзин А. Новостная интернет – журналистика, 2010. – 28 б. [Электрондық нұсқа] URL: <https://obuchalka.org/20221011148313/novostnaya-internet-jurnalistika-amzin-a.html>
7. Ясемин Инджеоглу, Сабаш Чобан. «Haber Okumalari», 2016. – 98 б. [Электрондық нұсқа] URL: https://www.google.com/url?q=https://iletisim.com.tr/kitap/haber-okumalari/9371&sa=U&ved=2ahUKEwimo9KJ_cqBAxVd0wIHNXU4BqMQFnoECBMQAQ&usg=AOvVaw1LbVVRhthZ6uGRCr2rFUXjU
8. Костров Б.В., Ручкин В.Н.. Ақпарат тарату желісі мен жүйесі, 2018. – 75б. [Электрондық нұсқа] URL: https://www.google.com/url?q=https://kitap.kz/book/aparat-taratu-zhelisi-men-zhyesi&sa=U&ved=2ahUKEwj5yqT5_cqBAxWAgP0HNa5TDXcQFnoECBAQAQ&usg=AOvVaw0oiNcaKiMGoMePq9OFF_4x
9. Айдос Әшімұлы. Түркияда туристер саны азайды, 14.03.2023ж. [Электрондық нұсқа]. URL: <https://qazaqstan.tv/tag/12/> (қаралған күні: 10.09.2023)
10. Аяна Тоғанбек. Түркияда тағы жер сілкінді, 14.03.2023ж. [Электрондық нұсқа]. URL: <https://egemen.kz/> (қаралған күні: 12.09.2023).
11. Айқын газетіндегі жаһан жаңалықтары шығатын айдар [Электрондық нұсқа]. URL: <https://aikyn.kz/> (қаралған күні: 12.09.2023).
12. Ламбриан Топузидис. Мемлекет басшысы Түркия президентіне көңіл айтты, 07.02.2023ж. [Электрондық нұсқа]. URL: <https://www.google.com/url?q=https://qazaqstan.tv/news/171105/&sa=U&ved=2ahUKEwixOWuqICDAxXhEhAIHX5OCbEQFnoECBEQAQ&usg=AOvVaw1Y-3v8z9xwcHsifg6PCg-C> (қаралған күні: 12.09.2023).
13. Түркиядағы жер сілкінісі: Әлемнің күші бірлікте [Электрондық нұсқа]. URL: <https://egemen.kz/article/334696-turkiyadaghy-dger-silkinisi-alemninh-kushi-birlikte> (қаралған күні: 15.09.2023).
14. Атыханұлы Ш. Түркияда жер сілкінді. // Айқын. – 2023. - №15 (4263) (қаралған күні: 20.09.2023).
15. Айдос Әшімұлы. Түркиядағы ахуал, 15.02.2023 ж. [Электрондық нұсқа]. URL: <https://www.google.com/url?q=https://qazaqstan.tv/news/171580/&sa=U&ved=2ahUKEwjB8f3VqYCDAXVDGhAIHbZ4AkoQFnoECBcQAQ&usg=AOvVaw2PnSk3TpSPF2BmMID2f6zl> (қаралған күні: 15.02.2023).
16. Нұрбек Бекбау. Түркиядағы зілзала кезінде тікелей эфирде айтқан ақпараттар. [Электрондық нұсқа]. URL: <https://www.facebook.com/nurbek.bekbau> (қаралған күні: 25.09.2023).

References

1. Densaulyk saktau salasyndagy basty zhetistikter [The main achievements in the field of health care] [Electronic resource]. Available at: https://yandex.kz/video/preview/3407707720588779578?text=денсаулық%20сақтау%20саласындағы%20жетістіктер&path=yandex_search&parent-reqid=1702049661881686-11252148899864816250-balancer-l7leveler-kubr-yp-vla-115-BAL-4111&from_type=vastb (Accessed: 15.10.2023). [in Kazakh]
2. Korshagan ortany korgau bojnynsha atkarylyp zhatkan zhumystar [Ongoing work on environmental protection]. [Electronic resource]. Available at: https://yandex.kz/video/preview/6378086564263615096?text=қоршаған%20ортаны%20қорғау%20жаңалықтар&path=yandex_search&parent-reqid=1702050023457053-16664963446246335121-balancer-l7leveler-kubr-yp-sas-92-BAL-9914&from_type=vast (Accessed: 15.10.2023). [in Kazakh]
3. Banu Adilzhan. Adam kukygy – en kymbat kazyna [Human rights are the most precious treasure], 2021. [Electronic resource]. Available at: <https://egemen.kz/article/296788-adam-quqyghy---enh-qymbat-qazyna> (Accessed: 15.10.2023). [in Kazakh]
4. Kylyshbai Bisenov. Tauelsizdik zhyldaryndagy bilim men gylymnyn zhetistigi [Achievement of education and science in the years of independence], 2021. [Electronic resource]. Available at: <https://syrboyi.kz/bilim/taewelsizdik-zhyldaryndagy-bilim-men-ghylymnyn-zhetistigi-75225/> (Accessed: 15.10.2023). [in Kazakh]
5. Gulzhan Ramankulova. Kogamdyk manyzy bar bastamalar kory «30 igi is» zhubasyn usyndy [The Foundation of Initiatives of Public Significance presented the project “30 Good Deeds”], 2021. [Electronic resource]. Available at: https://baq.kz/kogamdyk-manyzy-bar-bastamalar-kory-30-igi-is-zhubasyn-usyndy_243951/ (Accessed: 15.10.2023). [in Kazakh]
6. Amzin A. Novostnaja internet-zhurnalistika [News internet – journalism], 2010. – 28 p. [Electronic resource]. Available at: <https://obuchalka.org/20221011148313/novostnaya-internet-jurnalistika-amzin-a.html> (Accessed: 15.10.2023). [in Russian]
7. Yasemin Inceoglu, Sabash Choban. Haber Okumalari” [Haber Okumalari], 2016. – 98 p. [Electronic resource]. Available at: https://www.google.com/url?q=https://iletisim.com.tr/kitap/haber-okumalari/9371&sa=U&ved=2ahUKEwimo9KJ_cqBAxVd0wIHHXU4BqMQFnoECBMQAQ&usg=AOvVaw1LbVRhthZ6uGRCr2rFUXjU (Accessed: 15.10.2023). [in Turkish]
8. B.V. Kostrov, V.N. Ruchkin Akparat taratu zhelisi men zhujesi [Information distribution network and system], 2018. – 75 p. [Electronic resource]. Available at: https://www.google.com/url?q=https://kitap.kz/book/aparat-taratu-zhelisi-men-zhyesi&sa=U&ved=2ahUKEwj5yqT5_cqBAxWAgP0HHa5TDXcQFnoECBAQAQ&usg=AOvVaw0oiNcaKiMGoMePq9OFF_4x (Accessed: 15.10.2023). [in Kazakh]
9. Aidos Ashimuly. Turkiyada turister sany azaidy [The number of tourists in Turkey has decreased]. [Electronic resource]. Available at: <https://qazaqstan.tv/tag/12/> (Accessed: 10.09.2023). [in Kazakh]
10. Ayana Toganbek. Turkiyada tagy zher silkindi [There was another earthquake in Turkey]. [Electronic resource]. Available at: <https://egemen.kz/> (Accessed: 12.09.2023). [in Kazakh]
11. Aikyn gazetindegi zhakhan zhanalyktary shygatyn aidar [World news headline in «Aikyn» newspaper]. [Electronic resource]. Available at: <https://aikyn.kz/> (Accessed: 12.09.2023). [in Kazakh]
12. Lambriyan Topuzidis. Memleket bashsyy Turkiya prezidentine konil aitty [The head of state expressed his condolences to the president of Turkey]. [Electronic resource]. Available at: <https://www.google.com/url?q=https://qazaqstan.tv/news/171105/&sa=U&ved=2ahUKEwixOWuqICDaxXhEhAIHX5OCbEQFnoECBEQAQ&usg=AOvVaw1Y-3v8z9xwcHsifg6PCg-C> (Accessed: 12.09.2023). [in Kazakh]
13. Turkiyadagy zher silkinisi: Alemnin kushi birlikte [Earthquake in Turkey. The strength of the world is unity]. Available at: <https://egemen.kz/article/334696-turkiyadagy-dger-silkinisi-alemninh-kushi-birlikte> (Accessed: 15.09.2023). [in Kazakh]
14. Atykhanuly Sh. Turkiyada zher silkindi [Earthquake in Turkey], Aikyn [Aikyn], 15 (4263) (2023) (Accessed: 20.09.2023). [in Kazakh]
15. Aidos Ashimuly. Turkiyadagy akhual [The situation in Turkey]. [Electronic resource]. Available at: <https://www.google.com/url?q=https://qazaqstan.tv/news/171580/&sa=U&ved=2ahUKEwjB8f3VqYCD AxVDGhAIHbZ4AkoQFnoECBcQAQ&usg=AOvVaw2PnSk3TpSPF2BmMID2f6zl> (Accessed: 15.02.2023). [in Kazakh]
16. Nurbek Bekbau. Turkiyadagy zilzala kezinde tikeley efirde aitkan akparattat [Information given live during the earthquake in Turkey]. [Electronic resource]. Available at: <https://www.facebook.com/nurbek.bekbau> (Accessed: 25.09.2023). [in Kazakh]

S.E.Tapanova, A.Zh.Makhanbetova

L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

Ways of disseminating international news in domestic mass media

Abstract. The problem of researching the features and new methods of presenting news remains one of the most relevant areas of scientific thought. In the news such questions as “What is a genre? What is its function and what are the ways of presenting information?” are put in the first place.

In the media market, journalists and specialists in the field of information services introduce more and more modern ways of providing information. Material “styling” is carried out using a wide range of tools. Today, the most important thing in this matter is the effectiveness of providing news, including all the details of the event, to the audience.

World news in Kazakh journalism is presented on the basis of international media standards, preserving its own national identity. In this scientific article, we focus on how often the country’s mass communication media provide world news, where and how they get data for the purpose of revealing topics, and the importance of having their own reporters in other countries. Information that can be used as a basis for the article is preferably obtained from materials created based on data related to recent, current events. According to the topic of the scientific article, reference is made to the works of foreign scientists and specific theories are mentioned.

Keywords: news, world news, media, digital media, analytics, podcasts, live streaming.

С.Е.Тапанова, А.Ж.Маханбетова

Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан

Способы освещения мировых новостей в отечественных СМИ

Аннотация. Проблема исследования особенностей и новых способов подачи новостей остается одним из наиболее актуальных направлений научной мысли. На медиарынке журналисты и специалисты в сфере информационных услуг внедряют все более современные способы предоставления информации. «Стайлинг» материала осуществляется с помощью широкого спектра инструментов. Сегодня самое главное в этом деле – эффективность донесения до аудитории новостей, включая все детали события.

Мировые новости в казахстанской журналистике подаются на основе международных стандартов СМИ, сохраняя собственную национальную идентичность. В данной научной статье мы акцентируем внимание на том, как часто средства массовой информации страны предоставляют мировые новости, где и как они получают данные с целью раскрытия тем, а также на важности наличия собственных репортеров в других странах. Информация, которая может быть положена в основу статьи, предпочтительно получена из материалов, созданных на основе данных, связанных с недавними, текущими событиями. По теме научной статьи делаются ссылки на работы зарубежных ученых и упоминаются конкретные теории.

Ключевые слова: новости, мировые новости, медиа, цифровые СМИ, аналитика, подкаст, прямая трансляция.

Авторлар туралы мәлімет:

Тапанова С.Е. – ф.ғ.д., профессор, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан.

Маханбетова А.Ж. – журналистика және саясаттану факультетінің 1 курс магистранты, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан.

Tapanova S.E. – Doctor of Philological Sciences, Professor, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan.

Makhanbetova A.Zh. – Master’s student, Faculty of Journalism and Political, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan.